

رابطه «ضعف اراده» با اخلاقی زیستن از دیدگاه ارسطو؛ با نگاهی به نظر سقراط درباره ضعف اراده و نقد ارسطو بر آن

سیمین خیرآبادی^۱، علی اکبر عبدالآبادی^۲

چکیده

مفهوم «ضعف اراده» یکی از مفاهیم بنیادین در اخلاق‌شناسی ارسطوست و فهم آن کاملاً متوقف بر فهم معنا و کاربرد آن در آراء اوست. در این نوشتار، با روشی توصیفی - تحلیلی کوشیده‌ایم تا پس از اشاره به ریشه لغوی اصطلاح ضعف اراده در زبان یونانی، ابتدا نظر سقراط درباره ضعف اراده و نقد ارسطو بر آن را بیان کنیم و سپس با توجه به برخی از مصادیق مفهوم ضعف اراده در کتاب *اخلاق نیکوماخوسی* ارسطو، نشان دهیم که چرا انسان گاهی بر خلاف معرفت اخلاقیش عمل میکند. در ادامه، با بیان تحلیل ارسطو از پدیده ضعف اراده بعنوان یکی از موانع اخلاقی زیستن، توضیح داده میشود که گاهی ضعف در فرایند «اراده‌ورزی» با عقلانیت تضاد می‌یابد و سبب میشود که انسان با علم به اینکه یک عمل بلحاظ اخلاقی درست یا نادرست است، تحت سیطره امیال نابجایش آن عمل اخلاقاً نادرست را انجام دهد یا آن عمل اخلاقاً درست را انجام ندهد. از نظر ارسطو، شرط عقلانی بودن التزام

۱۴۳

تاریخ دریافت: ۹۸/۴/۴

تاریخ پذیرش: ۹۸/۹/۱۰

۱. دانش آموخته کارشناسی ارشد فلسفه، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات تهران (نویسنده

مسئول)؛ siminkheirabadi@gmail.com

۲. استادیار گروه حکمت و کلام، دانشگاه شهید بهشتی؛ a_abdolabadi@sbu.ac.ir

اخلاقی اینست که انسان از «حکمت عملی» بهره‌مند باشد و اگر عقل در مقام عمل، هدایت دیگر قوای انسان را بر عهده گیرد، انسان قطعاً عمل درست را اراده و انتخاب خواهد کرد و آن را انجام خواهد داد.

کلیدواژگان: ارسطو، سقراط، ضعف اراده، اخلاقی زیستن، معرفت اخلاقی، عمل اخلاقی.

* * *

مقدمه

«چرا برخی انسانها برغم شناخت و دانستن «خیر» گاهی به عمل نادرست مبادرت می‌ورزند؟» این مسئله‌ی دیرینه به نام «ضعف اراده» است که به رأی سقراطی «اتحاد معرفت و فضیلت» مربوط است. ما میکوشیم که پس از اشاره به ریشه لغوی اصطلاح یونانی آکراسیا (ἀκρασία) و بیان رأی سقراط درباره ضعف اراده و نقد ارسطو از آن، از مدلول آن اصطلاح در اخلاق‌شناسی ارسطو سخن بمیان آوریم. پس از آن، با بیان پیامدهای ضعف اراده برای اخلاقی زیستن و سرانجام با بیان انگاره ارسطو از اخلاقی زیستن نشان می‌دهیم که وی مبحث «ضعف اراده» را از چه رو طرح کرده است.

۱. ریشه لغوی و معادلهای اصطلاح «ضعف اراده»

عبارت «ضعف اراده» ترجمه واژه یونانی «ἀκρασία» است که معادل رایجش در زبان انگلیسی عبارت «weakness of will» میباشد. معنای تحت‌اللفظی آن، «ناپرهیزگاری» (incontinence) است و در زبان یونانی در ۱۴۴ مقابل واژه آکراتیا (ἀνκρατία) قرار دارد که معنای لغوی آن «پرهیزگاری» است. واژه «ناپرهیزگاری» امروزه برای سلطه نداشتن بر انفعالات جسمانی بکار میرود (ارسطو، ۱۳۸۵: ۲۴۴). البته باید گفت که در آثار ارسطو «ضعف اراده» با واژه «ناپرهیزگاری» نیز بیان شده است (Gosling, 2003: 7).

